

Monumentaal Groen- een tuin door de tijd heen

Impressie van de praktijkdag Monumentaal Groen, 27 november 2014 op Rhederoord

De derde praktijkdag Monumentaal Groen heeft als onderwerp 'een tuin door de tijd heen'. Dat is immers op veel landgoederen een grote uitdaging: hoe draagt u uw historische tuin goed door de tijd heen en richting volgende generaties?

Centraal op deze derde praktijkdag staan visievorming voor uw tuin, kostenefficiënt werken en samenwerking. Ruim 35 deelnemers deelden ervaringen en werden geïnspireerd door Eric Blok (SB4), Klaas de Boer (Historisch Groen Beheer), Richard Zweekhorst (Tuinen van Vroeger), Bert de Jong en Willem van der Leij (Landgoedcoöperatie Veluwzoom) en door elkaar. Specifiek interessant op deze dag was dat alle aspecten van een historische tuin aan de orde kwamen: visievorming, de vertaling naar een uitvoerbaar beheerplan en het dagelijks beheer.

Rhederoord

De deelnemers waren te gast op landgoed Rhederoord in De Steeg. In drie wandelingen werden tuin en park verkend. De tuin is deels in particulier beheer en wordt deels door Natuurmonumenten beheerd. Voor beide delen samen is een visie gemaakt door bureau SB4. De uitvoering van de plannen loopt niet geheel gelijk op, de neuzen van beide bureaus staan wél dezelfde kant op.

Andere (natuur)doelen en beheer bij de bureaus (Natuurmonumenten).

Een 'Belgische afslag': het pad loopt nog niet door. Het hek is van het Faunafonds en weert zwijnen uit het park.

De aantrekkingskracht van Gelderland wordt mede bepaald door het groene karakter. Groen zit in het DNA van Gelderland en het groene erfgoed is hiervan een aansprekend deel. Groen erfgoed is echter niet of nauwelijks rendabel te exploiteren. Daarom spant de provincie Gelderland zich in om samen met eigenaren en beheerders het historische groen in stand te houden, in combinatie met hedendaags gebruik. Specifiek zijn vakmanschap, kennis en kunde cruciaal voor de instandhouding van groen erfgoed. Om dit te ondersteunen organiseert de provincie praktijkdagen Monumentaal Groen i.s.m. het Gilde van Tuinbazen en Helicon. Meer informatie www.duurzamelandgoederen.nl

< Op Rhederoord zijn veel hoogteverschillen en zichtlijnen.

Bovenop de waterkelder: de vroegere eigen watervoorziening van het landgoed, een windmolentje zorgde rond 1900 voor natuurlijke druk op de leidingen. V

Analyse, waardering, visievorming en beheer

Eric Blok neemt de deelnemers mee in visievorming en waardering van een historische tuin op basis van de planvorming van zijn bureau (SB4) voor Rhederoord. De presentatie van Eric is te downloaden via [deze link](#).

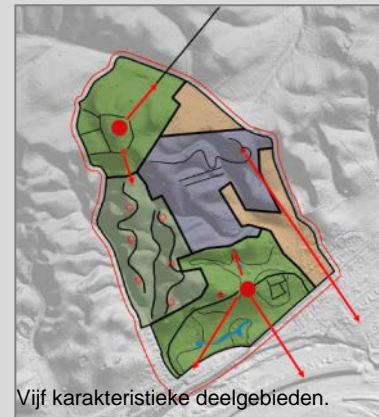
In opdracht van Natuurmonumenten heeft SB4 een ontwikkelingsvisie gemaakt voor vier landgoederen op de Veluwezoom, waaronder Rhederoord. In de ontwikkelingsvisie is bekeken wat de kwaliteiten en waarden van het landgoed nu zijn en wat de potentie is. De visie is gemaakt i.s.m. Natuurmonumenten én de particulier eigenaren van het huis, zodat er een samenhangend plan ligt voor het hele landgoed. Daarnaast werden belanghebbenden betrokken bij de planvorming middels een klankbordgroep.

Vanaf circa 1650 is Rhederoord steeds in ontwikkeling geweest. Er zijn verschillende manieren om te bepalen wat waardevol is om te behouden en te versterken:

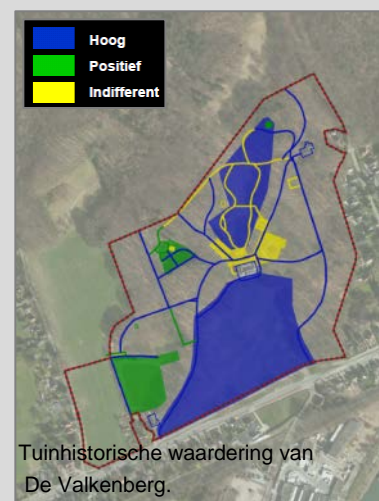
- a) **(Tuin)historisch onderzoek** naar de geschiedenis van het landgoed.
Een belangrijk plan voor de huidige structuur van Rhederoord is gemaakt in de 19^e eeuw door Petzold toen de spoorlijn werd aangelegd. Het is verstandig om de plannen te vergelijken met de werkelijke situatie in de tuin: het plan van Petzold blijkt bijv. niet geheel te zijn uitgevoerd.
- b) **Kijken wat er ruimtelijk gebeurt.**
Op Rhederoord zijn vijf deelgebieden, elk met een eigen karakteristiek.
- c) **Tuinhistorische waardering**
Een tuinhistorische waardering geeft inzicht in de waardevolle, positieve en indifferente (minder waardevolle) delen van de tuin.
- d) **Hoe ziet het er nu uit?**
Daarnaast bekijkt SB4 de dragende structuur, de attracties (waardevolle elementen, zoals bijvoorbeeld een ijskelder) en de bijzonderheden (waardevolle elementen die uniek zijn, waarvoor iemand zou willen omrijden om ze te bekijken) als basis voor planvorming. Een interessante wandeling heeft een spanningsboog en verbindt interessante plekken.

Op basis van de analyse kunt u bepalen wat u vindt van de tuin en ermee wilt richting de toekomst. Om dit voor Rhederoord te bepalen heeft SB4 gekeken naar het landgoed in relatie tot de omgeving: naar de specifieke kwaliteiten van Rhederoord o.a. qua zichtbaarheid en doelgroep. De belangrijkste waarde van Rhederoord is dat het een gecomponeerd landschapspark is, met kronkelende paden, bijzondere bomen en zichtlijnen richting de IJssel. Herstel van deze karakteristiek betekent onder meer dat bijzondere bomen de ruimte moeten krijgen.

Vijf karakteristieke deelgebieden.

Tuinhistorische waardering van De Valkenberg.

Rhederoord is een gecomponeerd landschapspark.

De visie voor Rhederoord heeft betrekking op:

- behoud en herstel van cultuurhistorische waarden en karakteristieke elementen;
- het versterken van de karakteristiek van de vijf verschillende deelgebieden;
- recreatief medegebruik (scheiding privé en opengesteld, routing, parkeren);
- geïntegreerde natuur (extensief)
- inpassing van huidige gebruikswensen (o.a. de moestuin, exploitatie), en
- sfeerbepalende extra's (o.a. de potten op het terras).

Eric Blok benadrukt dat een visie ook betrekking heeft op hoe je de tuin gaat beheren. Op eerdere praktijkdagen kwam dit reeds aan de orde: creëer geen elementen die qua kosten of menskracht niet beheerd kunnen worden.

De uitvoering van de visie voor Rhederoord gaat gefaseerd en de uitvoering rond het huis gaat in een ander tempo dan de uitvoering op de gronden van Natuurmonumenten, maar ze hebben wél een gezamenlijk plan richting de toekomst van waaruit ze handelen.

Wat betreft het tijdstip waarop een oude bomen vervangen zou moeten worden is Eric van mening dat het verstandig is om hiermee zo lang mogelijk te wachten. Dus: niet al bij planten (dat zorgt voor verdichting en verdringing van bomen), maar wachten met kappen tot een boom dood gaat of gevaarlijk wordt en een nieuwe boom terug planten op dezelfde plek. Een landschapspark symboliseert het leven en ook een stervende boom hoort daarbij.

Historisch groen vraagt om vakmanschap

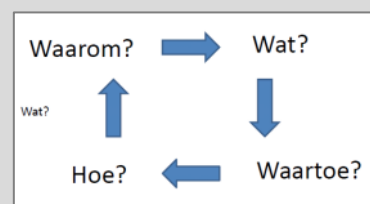
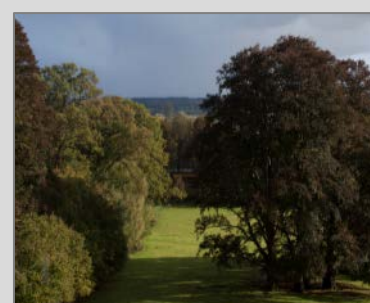
'Beheer van tuinen is een vak!' Richard Zweekhorst vindt het belangrijk dat daar geen misverstand over bestaat. Daarin is de historie belangrijk, evenals de waarde in de huidige tijd. Centraal staat: goed kijken, laat eerste eens alle seizoenen over de tuin gaan, leer de tuin kennen.

Landgoedbeheer is een schakel in de tijd: we zijn hier slechts te gast. Een landgoed door de tijd heen dragen, wil niet altijd zeggen: terug naar de historie. Het betekent wel: doordacht en beredeneerd keuzes maken en een tuinhistorisch onderzoek helpt daarbij. Dankzij tuinhistorisch onderzoek vallen dingen die je ziet op hun plek en dingen zijn soms (zelfs voor een ervaren tuinbaas!) anders dan verwacht. Op basis van een tuinhistorisch onderzoek kunnen eigenaar en tuinbaas gezamenlijk een visie en beheerplan voor de tuin maken. Richard kijkt in een beheerplan 25 jaar vooruit en zet dat ook op papier. Hij heeft daar bijvoorbeeld profijt van bij een subsidie aanvraag en het betekent dat zijn kennis niet verloren gaat als hij er niet meer is. Een tuinhistorisch onderzoek vraagt een investering van €10.000 á €15.000. Een goedkoper en minder uitgebreid alternatief is een tuinhistorische waardering: ook dat geeft inzicht in wat de tuin te vertellen heeft en biedt een basis voor handelen. Overigens is het niet altijd nodig om te handelen, bijvoorbeeld als er (nog) geen visie is of (nu) geen geld. 'Kappen kan altijd nog.'

Tot slot geeft Richard mee: kijk ontzettend goed in de tuin en sta daarbij open voor verschillende perspectieven. De presentatie van Richard is te downloaden via [deze link](#).

Ruimtelijk streefbeeld voor Rhederoord.

Inspiratie voor samenwerking: landgoedcoöperatie Veluwezoom

Bert de Jong en Willem van der Leij nemen de deelnemers, tot slot van de avond, mee in de kunst van het samenwerken. Zij doen hiermee ervaring op in landgoedcoöperatie Veluwezoom. De presentatie bekijkt u via [deze link](#). Landgoedcoöperatie Veluwezoom is een samenwerkingsverband waarin zorg en sociale werkvoorziening gekoppeld worden aan landgoedbeheer, met name het arbeidsintensieve werk dat niet met machines gedaan kan worden (zoals uitdunnen en knotten van wilgen). Het werk wordt uitgevoerd door mensen met een zorgvraag samen met vakmensen (van Middachten). De inkomsten moeten het werk kunnen bedruipen; de coöperatie rekent marktconforme prijzen, het landgoed krijgt hiervoor extra mensen 'voor een appel en een ei'. Het landgoed is omgekeerd een goede werkplek voor deze mensen met een zorgvraag en op landgoederen is heel divers werk voorhanden.

De coöperatie kan worden ingezet naar behoefte van de leden. 'Als er geen werk is, zijn wij er niet.' Geïnteresseerde landgoederen kunnen de diensten van de coöperatie uitproberen alvorens ze lid worden. In principe werkt deze coöperatie op de Veluwezoom. Bert en Willem zijn graag bereid ook anderen te inspireren en hun kennis te delen rond het opzetten van een landgoedcoöperatie. Coöperatieve samenwerking kan mogelijk ook geschikt zijn voor het delen van materieel met meerdere landgoederen. Zie ook [deze link](#) naar een artikel in De Gelderlander.

De praktijkdag op Rhederoord was de derde in een reeks. Alle relevante informatie rond de praktijkdagen Monumentaal Groen is beschikbaar via www.duurzamelandgoederen.nl. Hier komt binnenkort ook de folder beschikbaar van Klaas de Boer met 'tips & trucs' voor slim en effectief beheer van uw tuin.

